

Asya Studies

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Arařtırmalar
Year: 6 - Number: 20 p. 149-156, Summer 2022

Hint Müziğinin Notasyonu Üzerine Bir Tartışma* A Discussion on the Notation of Indian Music

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.1062975>

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
25.01.2022

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
31.03.2022

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
30.06.2022

Asya Studies

Doç. Dr. Rauf Kerimov
Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar
Fakültesi, Müzik Anasanat Dalı
rauf@erciyes.edu.tr

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0002-0561-4971>

* "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları: Bu çalışma için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmektedir.

Öz

Müziği notaya almanın geçmişi, neredeyse onun kendisi kadar eskidir. Müzik sanatı ortaya çıktığından beri insanlar icracılık ve beste yapmakla uğraşmışlardır. Fakat ezelden sistemli bir nota yazımının olmaması, birçok eski müzik materyalinin tarihin derinliklerinde kaybolmasını neticelendirmiştir. Notasyon sistemlerinin icadıyla bir parça kâğıt üzerinde yazılan işaretler müziğin sonraki nesillere bırakılmasını mümkün kılmıştır. İnsanların müzik algısı dünyanın çeşitli bölgelerinde farklı şekillerde evrimleşmiş, gelenek ve kültürlerdeki değişimle birlikte, müzik işaretlemeleri ülkeden ülkeye farklılıklar göstermiştir. Dolayısıyla, dünyanın her yerinde müzik sistemleri her zaman belirli estetik yasalara, gerçeklere ve görümlere dayanarak gelişmiştir.

Geleneksel Hint müziği bu zamana kadar var olan en sofistik müzik sistemlerinden birine sahiptir. Benzersiz melodiler, mikro aralıklar ve karmaşık ritimlerden oluşan Hint müziği dünya kültürüne oldukça değerli bir katkı sağlamıştır. Sıradışı Hint müziğine özgü incelikli seslerin ve sayısız ritimlerin yazıyla gösterilmesi pek mümkün olmadığından, yüzyıllar boyunca öğretim yönteminde besteler "ağızla çalarak" aktarılmıştır. Lakin bu, Hint müziğinin tarih boyunca hiç notaya alınmadığı anlamına da gelmez. Oysa Hindistan'da notasyonun geçmişi oldukça gerilere gitmektedir. Müziğin saklanması ve kaybolmasını önlemek amacıyla zaman zaman ortaya çıkan notalama sistemleri, aynı zamanda eski bestelere ulaşabilme imkânını sağlamıştır. Dünya müzik tarihinin kültürel oluşumunda çok önemli bir paya sahip Hindistan'ın notasyon sistemlerinin ele alındığı bu makalede konuya ilişkin birtakım bilgiler vermek hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hint Müziğinde Notalama, Swaralipi, Sargam, Guru-Shishya Geleneği, Paluskar ve Bhatkhande Notasyon Sistemi

Abstract

The history of music notation is almost as old as music itself. Ever since the art of music arose, people have been involved in musical performance and composition. However, the lack of a systematic recording led to the loss of many old musical materials in the depths of history. The invention of the recording system made it possible to leave music to future generations by writing signs on paper. The perception of music by people has evolved differently in different parts of the world, and along with changing traditions and cultures, musical characteristics have also changed from country to country. Therefore, musical systems throughout the world have always developed on the basis of certain aesthetic laws, facts and phenomena.

The traditional Indian music system is still sophisticated one. This music consisted of the melodies, micro-intervals and complex rhythmic is a very valuable contribution to the world culture. Since it is impossible to convey the subtle sounds and countless rhythms of unprecedented Indian music in written form, compositions have been transmitted by "oral play" method. However, this does not mean that Indian music has never been recorded throughout history. In fact, the history of notations in India is rooted in the distant past. Notation systems, which have emerged from time to time to keep music and prevent loss, also provide access to older compositions. In this article, in which we will discuss the musical notation system of India, which has played a very important role in the cultural shaping of world music history, we want to give some information on this subject.

Keywords: Notating Indian Music, Swaralipi, Sargam, Guru-Shishya Tradition, Paluskar and Bhatkhande Notation System

ü
z

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Kerimov, R. (2022). Hint Müziğinin Notasyonu Üzerine Bir Tartışma. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 6(20), 149-156.

Müzik sadece çalmakla yetinmez, onu yazıp okuyabilmek daha önemlidir...

GİRİŞ

Bugün, nota yazımının olmadığı, müziğin sadece sözlü olarak aktarıldığı bir dünyayı düşünmek ve canlandırmak imkânsızdır. Ruhu yansıtan bir sanat olarak müzik, insanların yaşamında binlerce yıl yer almaktadır. Lakin zihinde saklama gücünün sınırlılığının yanı sıra ileride nesillere aktarılabilmesi açısından yaratılan bestelerin yazıya dökülmesini kaçınılmaz kılmıştır. “Canlı” müzik sesini grafik yazım diline çevirme çabaları, giderek mükemmel notasyon sistemlerinin ortaya çıkmasına yol açar. Bu yönde duygu ve düşünceleri yansıtan müziğin yazımında çeşitli rakamlar, harfler, noktalar, çizgiler kullanılmıştır. İlk bakışta basit görülebilecek bu işaretler, zaman içinde harika yaratıcı fikirlerin iletilmesinde önemli bir dil oluşturmuştur.

Genel anlamda notasyon sesin yüksekliğini, süresini, ritmi, sözleri ve süslemeleri kodlayarak glifler ve karakterlerde özümleyen bir sistem olarak tanımlanabilir. Mekanik (pikap plâğı) ve elektronik (ses dosyası) ses materyali üretme yöntemlerinden farklı olarak nota yazımı öncelikle sesin perdesini tanımlamakla birlikte¹, süre ve ritim açısından² belirli bir müzikal mantık ve ifade taşır. Böylece müziği tüm özgünlüğüyle yakalamakta önemli bir araç konumuna gelerek bestelerin çağlar boyunca korunmasına, toplumlar arasında yayılmasına yardımcı olur. Notasyonlar tarih boyunca farklı kültürlerde çeşitlilik göstermiştir. Dünya müzik tarihinde dört nota yazım sistemi; harfli yazı, harf-şekil yazımı (neumatic), çizgili porte (staff notation) ve tabulatura en yaygın bilinenlerdendir (Morozova, 2004). Batı’dan farklı olarak Doğu müzik kültüründe yerleşik müzikal mirasın gelecek kuşaklara aktarma anlayışı doğaçlama, sözlü öğretim gibi farklı karakterize edici özelliklere dayanmaktadır. Öte yandan, özgün nota sistemleri ve yazılı materyalin varlığı ortaya bir çelişki çıkarabilir.

Dünyaya birçok bilimsel ve sanatsal buluş kazandıran Hindistan, haklı olarak eski medeniyetlerin beşiği sayılabilir. Bu servetler diyarı, sahip olduğu eşsiz doğası, benzersiz iklimi, verimli topraklarıyla hep bir cazibe merkezi olarak ihtişamlı mimarisi, muhteşem edebiyatı, orijinal resim sanatından otantik müziği ve alımlı danslarına kadar her türlü yaratıcılık ile temsil edilmiştir. Popülaritesine göre Avrupa müziğinden sonra ikinci sırada yer alan Hint klasik müzik sanatı *Hindustani* ve *Carnatic* olmak üzere iki büyük üsluba ayrılır. Kuzey kesimde baskın olan Hindustani tarzı önceden Vedic, sonrasında ise Arap ve Fars geleneklerinin etkisinde sentezlenmiştir. Yabancı müzik kültürlerinden etkilenmeyen “saf” *Carnatic* müziği daha çok güney kesimlere yayılmıştır. Bazı stilistik farklılıklara rağmen her ikisinde de temel prensipler aynı özelliklere sahiptir (Manoharan, 2008). Hindistan’da geleneksel müzik öğretimi *guru-shishya* adlandırılan manevi ve yönderlik ilişkisi biçiminde süregeldiğinden icra edilen müzik kaydetme alışkanlığı kazanmamıştır (Morris, 2011). Büyük ölçüde sözlü aktarıma, ezbere ve doğaçlamaya dayalı “sözlü notasyon” bir anımsatma niteliğinde olup nadiren transkript edilmiştir. Öğrenilen bir bestenin sonrasında hatırlanması için birkaç temel melodik cümle ve ritmik kalıp kaydedilebilir. Bugün bile nota yazımı müzik öğretiminin sırf başlangıç aşamasında kullanılır. Fakat yukarıda bahsedilenlerin yanında, Hint notasyonu bin yıllar öncesine uzanan bir geçmişe sahiptir. En erken noto-harf içerikli müziklerin deşifresi, eski çağlardan bu yana önemini yitirmeyen *swaralipi*³ notalama karakterleri sayesinde mümkün olmuştur Tarihin her döneminde ister *Carnatic* ister *Hindustani* geleneğinde değişik notasyon sistemleri yaygın olmuş, ayrıca birçoğunun paralel olarak yürüdüğü gözlenmiştir (Morozova, 2006).

Bu makalede, Hint müziği notasyonuna dair açıklamalar sunulmuş, eski dönemlerden günümüze notalama sistemlerinin özellikleri konusunda bilgiler verilmekle birlikte müzik sanatındaki kullanım şekli değerlendirilmiştir. Belirsizlikleri önlemek için, Hint müziğine özgü adlandırmalar ve yabancı terimler için *italic* yazı karakteri kullanılarak yerine göre kesme işaretiyle ayrılmıştır.

YÖNTEM

Hint notasyon sisteminin evrimsel süreciyle ilgili görüşlerin belirlendiği bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Problem araştırması tarihi metottan yönelerek Hindistanda nota yazımının ortaya çıkması ve gelişiminin karşılaştırmalı yöntemi üzerine kurulmuştur. Araştırma genel bir tarama modelindedir. Bilimsel dergilerdeki makaleler ve kitaplar bu araştırma yazısının verilerini oluşturmaktadır. Verilerin çözümlenmesi elde edilen nitel veriler betimsel ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Öncelikle eski notasyon sistemleri betimsel olarak analiz edilmiştir. Sonrasında tarihsel süreç içinde ortaya çıkan diğer notasyonların rolü anlatılmıştır. Elde edilen veriler yorumlanarak sonuçlara ulaşılmıştır. Hint notasyon sisteminin bugüne kadar gelişimi görebilmek açısından farklı dillerden yapılan literatür incelemelerinin araştırmacılar için konuya ilişkin yapacak çalışmalarında yardımcı olacağı düşünülmektedir.

¹ Örneğin, yedili akor ve çevrimlerinin yazımı akorda “üçlü mantığı” sergiler

² Zaman işareti ve ölçü çizgisi, güçlü/zayıf vuruşları, ritmik bölümlene gruplarını vb. gösterir

³ Nota anlamındaki *swara* ile bir dilin yazılı biçimi anlamına gelen *lipi* kelimelerinin birleşiminden türemiştir

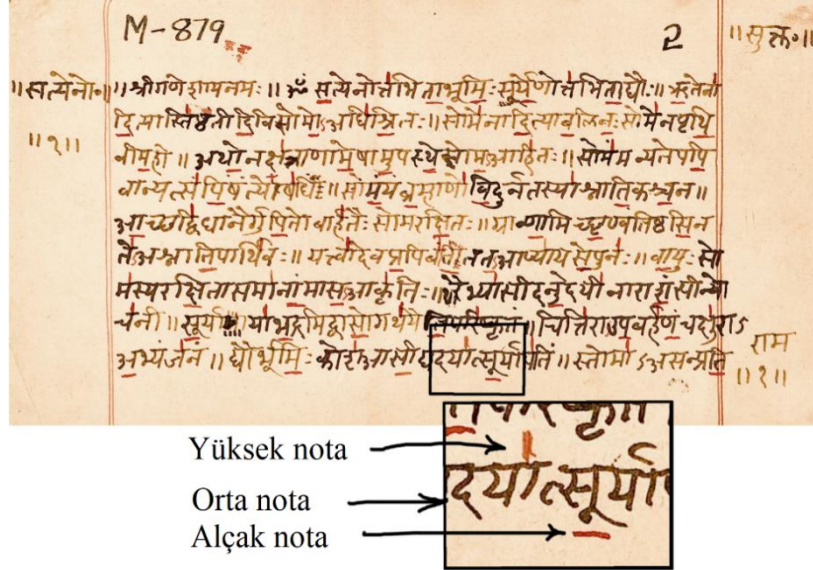
BULGULAR

Elde edilen bulgular doğrultusunda Hint müziğinin tarihi perspektifi içerisinde farklı dönemlerde ortaya çıkan türlerin müzik sanatında gelişmelere yol açtığı varsayımını savunmak mümkündür. Zira en eski dönemlerde artık sistemli bir müzik kültürünün temellendiği görülmektedir. Avrupa kültüründe nota yazımı genellikle besteci müziğinin korunmasını, nesilden nesile aktarılmasını sağlamakla birlikte, müziksel yorumlama ve bilimsel tartışmaların yapılmasında ilkin kaynak olma niteliği kazandırmıştır. Hindistan'da notasyon sisteminin geç gelişmesinde sözlü öğretim geleneğine sıkı sıkıya bağlı kalmaları esas neden olarak öne çıkmaktadır. Araştırmada ortaya çıkan bir diğer bulgu ise evrensel çizgili porte sistemine karşın, Hindistan'da müzik eğitiminin ve bestelemenin bugün bile kendilerine ait notasyon sistemiyle gerçekleştirildiğidir.

VEDİK DÖNEMDE NOTA İŞARETLEMELERİ

Hindistan'ın müzik sanatı yüzyıllarla birikmiş kültürel ve tarihi bir mirastır. Yaratıcılık ve hayal gücüne dayalı klasik Hint müziği bir fantazyaya dünyası olarak nitelendirilebilir. Bu "hülya fabrikasında" duyguları renkli ve özgün tınlarla ifade etmeye çalışan sanatçılar ve müzik bilginleri besteledikleri değişik çizgiler, noktalar ve imler yoluyla kaydetmişlerdir. Hint müziğindeki ilk notasyon örnekleri Vedik dönemde ortaya çıkan *Rigveda*, *Yajurveda*, *Samaveda* ve *Atharvaveda* kutsal metinleriyle ilişkilendirilebilir. Bu bağlamda, işaret-sayı sembollerin kullanıldığı *Rigveda* ve *Samaveda* ilahileri (*saman*) kaydetme bakımından daha ilgi çekicidir (Courtney, 1989). Vedik metinlerde *swarita*, *udatta* ve *anudatta* adlı üç nota türünün bahsi geçmektedir. Kabaca söylenirse *swarita* yüksek, *udatta* orta, *anudatta* ise alçak ses olarak tanınmıştır. İlahiler genelde bu üç nota üzerinden söylenmiştir. Yüksek nota (*swarita*), hece üzerine yapılan küçük dikey bir çizgi konularak (¹) ifade edildiği bilinmektedir. Hece altına çizilen yatay çizgi (_) alçak notayı (*anudatta*) işaretlemiştir. Merkez ana nota (*udatta*) bir simge gerektirmemiştir. Fakat bu işaretlemelerin tam olarak ne anlama geldiği konusunda bugüne değin kesin bir fikir birliği bulunmamaktadır (Divekar ve Tribhuwan, 2001).

Şekil 1: Eski Bir Rigveda Metni

Kaynak: <https://chandrankantha.com/music-and-dance/i-class-music/n-indian-notation/>

İleriki dönemlerde çizgiler 1, 2 ve 3 rakamlarıyla değiştirilmiş, nota sayısının yediye çıkmasıyla rakam sayıları da artmıştır. İşaretlemeler eğitim veren okula (*śākhā*) göre değişiklik göstererek hece/sayısal biçimde metin satırının üzerinde veya içinde yazılmıştır (Norman, 1979). Yalnız perdeyi belirlemeye yardımcı olacak basit sayı ve sembollerin evrensel bir yaklaşım sergileyebileceği nitelikte düzenlendiğini söylemek pek mümkün görülmemektedir.

Şekil 2: Samaveda Yazısı Örneği

(४३१२) ॥ याज्ञतुरम् । यज्ञतुरोऽत्यष्टिरिन्द्रः ॥
 अस्तुश्रीषाद् ॥ पुरोअग्निधियादध । हाऽ । औऽहोऽरऽ४वा । आनुत्यच्छद्दि ।
 व्याम् । वृणाऽरऽहाइ । माऽरऽ४हे । इन्द्रावाऽयूऽरऽ । वृणीऽरऽमाऽरऽ४हाइ ।
 यद्द्रक्राणाविवाऽस्वाऽरऽताइ । नाभासन्दायनाऽरऽ । वधासाइ । अधप्रनूनमुपया ।
 तिधातायाऽरऽरऽ । हाऽ । औऽहोऽरऽ४वा ॥ दाइवाऽरऽअच्छाऽरऽरऽ ।
 हाऽ । औऽहोऽरऽ४वा ॥ नधोऽरऽ४वा । ताऽयोऽवेहाइ ॥

(दी० १३ । प० २२ । मा० ११) ३२ (ठ । ८०३)

Kaynak: <https://chandrakantha.com/music-and-dance/i-class-music/n-indian-notation/>

ORTA ÇAĞ HİNDİSTAN'DA NOTA YAZIMI

Hindistan'da Müslüman etkisinin başlamasından önceki devrin müzik sanatına dair bilgilerde büyük boşluklar bulunmaktadır. Bu, çok sayıda müzik üsluplarının iz bırakmadan ortaya çıkıp kaybolduğu bir zaman dilimi olmuştur (Thakur, 2010). Fakat müzik kültürü hakkında cezbedici fikir veren birkaç metnin olduğu da bir gerçektir. Bunlar içerisinde Bharata Muni'nin *Nāṭyaśāstra*, Matanga'nın *Brihaddeshi* ve Śārngadeva'nın *SangeetRatnakara* en dikkate değer olanıdır. Bu evrede çizgi ve rakamlar yerine, sesleri belirlemek için kelime ve heceler kullanıma girmiştir. Bharata Muni notaları *Shadja*, *Rishabh* vb. sözcüklerle tanımlarken müzik bilgini Matanga notalara *Sa*, *Re*, *Ga* gibi hecelerle karşılık vererek süre değerlerini *hrasva* (kısa) ve *deergh* (uzun) kelimeleriyle anlatmış, *kala* olarak adlandırdığı zaman birimi için *laghu* (küçük) ve *guru* (büyük) tanımlarını kullanmıştır. Ünlü müzikbilimcisi Śārngadeva'nın *Svargatadhyaya* metninde⁴ farklı bir düzen izlenmektedir; bir dizinin alçak (*Mandra Saptak*) ve yüksek (*Tara Saptak*) ses alanları notaların üstüne ve altına konulan noktalarla belirtilmiş, ritmik hecelemeler (*Jati Prastara*) notaların altına yazılmıştır (Nayar, 1989).

Şekil 3: Sangeet Ratnakara Kitabından Bir Müzik Örneği

इति मध्यमासारितम्
 ज्येष्ठासारिते तूत्तरास्त्रयः ।
 चतुष्कला स्यु'स्तेष्वद्ये त्यजेत् सप्तादिमाः कलाः॥१८६॥
 अस्य प्रस्तारः—
 S S S S S S S S S S S S S S S S S S
 श आनिविता आनिविश आताविप्र आनिविसं ॥
 इदमन्त्यखण्डं ज्ञेयम् [?] ॥
 S S S S S S S S S S S S S S S S S S
 आनिविप्र आताविश आनिविता आनिविश आताविप्र
 S S S S
 आनिविसं ॥

Kaynak: <https://chandrakantha.com/music-and-dance/i-class-music/n-indian-notation/>

Hindistan'da süren yedi yüz yıla yakın Müslüman hâkimiyeti döneminde birçok ölümsüz mimari ve sanat eserleri birlikte Arap ve Fars kültüründen etkilenen zengin, fakat bir o kadar da karmaşık müzik türleri meydana gelmiştir. Diğer yandan önemli gelişimlerin yaşandığı bu çağın müzik kültüründe yazılı müziğe karşı güçlü bir antipati sezilenmektedir. Notasyon kavramına karşı çıkan pek çok müzisyenin, bunu kendi çıkarlarına hizmet ettirebilecek doğrultuda kullandığı şüphesizdir (Eismont ve Konstantinova, 2015). Fakat bu dönemi tartışmadan tamamen çıkarmak doğru olmaz, notasyon açısından önemli katkıların sağlanmadığı hissedilse dahi dönemin müziği ve çalgılarına dair belli başlı eserlerin yazıldığı bilinen bir husustur⁵.

⁴ *Sangeet Ratnakara* eserinin bir bölümü

⁵ Ebu'l-Fazl Allami'nin *Ain-i-Akbari*, Sikhandar Lodi'nin emriyle Arapça yazılmış *Lahjat – i -Sikhandar Shahi* gibieserlerde dönemin çalgıları ve müzik türlerine ilişkin çok sayıda referans vardır

alır. Geliştirilmiş notasyon sistemi, ilk defa *Hindustani Sangeet Paddhati*⁹ eserinin birinci cildinde (1920) kullanılmıştır (Kumar, 2003). Önceki notalamalara ait etkili unsurları koruyan Bhatkhande, nota yazımını büyük ölçüde değiştiren yenilikler getirir. Önemli etkenlerden birisi, *sargam* teorisinin tekrardan bir temel kaynak niteliğinde kabul edilmesiydi. Sistemde fark edilen en devrimci yaklaşım, ritim unsurunun yeniden biçimlendirilmeye dönük çabaların ön plana çıkarılmış olmasıdır. Paluskar ve ondan önceki bazı sistemlerde notaya yönelik süre uygulamasında, kavrama ve kullanım açısından birtakım zorluklar yaşanabilmekteydi. Bhatkhande, öğeleri vuruş (*matra*) içine yerleştirmekle ritmik bakımdan daha lakonik ve tertipli bir işaretleme sağlayabildiği göze çarpar (Nayar, 1989).

Şekil 5: Bhatkhande Sisteminde Temel İşaretlemler

Bhatkhande sistemi gerçek anlamda bir incelik ve sadelik numunesidir. Nota (*swar*) adlandırmalarında ilk heceleri (*Sa, Re, Ga, Ma* gibi) yazılır. Pestleştirilmiş notalar (*komal swar*), altına çizilen yatay, tizleşebilen (*tivra*) ise üstüne dikey kısa bir çizgiyle belirtilir. Ritmik kalıplarda uygulanan el vuruşları rakamlarla işaretlenmiştir. Bunun yanında, ilk vuruş (*sam*) “x”, “boş” vuruş (*khali*) için sıfır sayısı kullanılır. Ölçüler (*vibhag*) birbirinden dikey çizgilerle ayrılırlar. Sus işareti için tire, ses alanını (*register*) belirtmek için notanın üstüne veya altına nokta konulur. Notanın altındaki yarım ay biçiminde kavisli çizgiyle bölümlü vuruşlar (*matra*) belirtilir (Nayar, 1989).

Şekil 6: *Basant Raga* Örneğinde İşaretlemelerin Açıklaması

वसंत - त्रिताल (मध्य लय)		(Raga, Tala ve Tempo)	
सुसलेमेल	स्थायी	Sthai (Oktav)	
नि ग	नि ध	नि ध प	(प) मंग म ग (Melodi)
सां सा म म	म नि ध	सां नि ध प	ही SS S S (Sözler)
श्रु तु व सं	S त व न	फू S ल र	ही SS S S (Tala işaretleri)
३	X	र	°
ग सुसलेमेल	ग	ग	
म - म म	म म नि नि	म ग - म	ग रे - सा (Melodi)
सा S द त	अ ति म न	ह र S फू	ल बा S रि (Sözler)
३	X	र	°
Ritmik cümlelerin süresi	Ritmik cümlelerin süresi	Ritmik cümlelerin süresi	Ritmik cümlelerin süresi

Kaynak: <https://chandrakantha.com/music-and-dance/i-class-music/n-indian-notation/>

Şekil 6 görselinde *Basant Raga* örneğinde iki dizi (*sthai*¹⁰) yazımı verilmiştir. Melodi altına sözler yazılarak satır altındaki sayılarda ritmik vuruşlar (*tala*) belirtilmiştir. Ara sıra süsleme notaları (*kan swar*) fark edilmektedir. Parantez içinde yazılan nota, bir nevi *gruppetto* tekniği şeklinde seslendirileceği anlamındadır¹¹. Hem Paluskar hem de Bhatkhande sisteminde notalar Devanagari alfabesinin yanı sıra birkaç basit sembole kodlanmış olduğu görülmektedir. Lakin Bhatkhande'nin buna ek olarak kullandığı Roman, Kannada gibi çeşitli yazım dili, notaların bölgeselleştirilmesi ve uluslararasılaştırılması yönünde önemli bir kapı aralamıştır (Alison, 2000).

⁹ Hint müziğinin transkripsiyonu üzerine yazılmış eser

¹⁰ *Hindustani* müziğinde bir bestenin ilk cümlesi veya melodik hattı

¹¹ Esas notanın önce bir üst, daha sonra kendisi, devamında komşu alt sesi, son olarak tekrar esas nota çalınır. Örnek verilecek olursa; (p) (*Pa*) yazılımında bir nota, *Dha-Pa-Ma-Pa* biçiminde sıralanarak bir vuruşa sığdırılır

BENGAL MÜZİĞİ NOTASYONU

Belli ki zengin içerikli Hint müziği tarihinde Paluskar ve Bhatkhande sistemi dışında diğer notasyonlar da mevcut olmuştur. Burada Bengal kültürüne önemli katkılarda bulunmuş şahsiyetlerin yöresel müziği kodlamaya yönelik matris temelli modellerini hatırlamak yerinde olacaktır. 19. yüzyılın sonuna doğru birkaç böyle sistemin olduğu yönünde bilgiler vardır. 1868’te Kshetramohan Goswami tarafından *Dandamatrik* adlı notasyon icat edilir. 1880’li yıllarda Dwijendranath Tagore, *Kasimatrik* sistemini tanıtmıştır. 1885’te Pratibha Devi’nin halk müziği derlemelerinde *Rekhamatrik* adlı bir notaya alma uyguladığı bilinmektedir. Aynı yıl Jyotirindranath Tagore *Sangkhyamatrik* ve akabinde *Akarmatrik* adlı notasyonları geliştirir (Misra, Chakraborty, Anupam ve Bhattacharya, 2016). Bugün de Bengal bölgesinde Rabindranath Tagore atfedilen *Rabindrasangeet* müziğinin notalamasında yaygın olarak *Akarmatrik* sistemi kullanılmaktadır.

Şekil 7: Akarmatrik Notalaması

[-বঙ্গপা গা । বরা]

I { রা রা না । সা-। । রা রা I জা-। রা । বজা-মজা । (রা সা) } I রা সা I
 বি ব হ বি • ছে ব হু • লি ব • • স ব ত ব

I সা সর সা । গাঃ -খঃ । গা ধা I গা -। সা । সরজা -মজা । রা সা II
 মি ল• ন ঞ • হু ত ধা • রে হে• • • “হ হ”

Kaynak: <https://chandrakantha.com/music-and-dance/i-class-music/n-indian-notation/>

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmadan elde edilen bulgular ışığında, sonuçları şöyle sıralamak mümkündür: Hint müziğinin tarihi geçmişine kronolojik bir bakış açısıyla bakıldığında, farklı dönemlerin müzikteki gelişmelere yol açtığı hipotezini desteklediğini söylemek mümkündür. Tarih öncesi bir kenara bırakılırsa Vedic Çağ’da, basit ama sistemli bir müzik kültürünün ilk meyvelerini verdiğini pekâlâ varsayabiliriz. Bununla birlikte sürekli çeşitli değişimlere uğramasına rağmen temel unsurları iki bin yıl öncekinin hemen hemen aynı olduğu görülmektedir. Makalede odaklanan önemli tartışma noktası, Hint ve Batı müziği arasında sadece kültürel faktör anlamında değil, temel ilkelerin ve kapsamların farklı olduğudur. Avrupa kültüründe notasyon sistemi anonim (çoğunlukla kültürel) ve besteci müziğinin korunmasını, nesilden nesile aktarılmasını sağlamıştır. Böyle bir pozisyon, ona müziksel yorumların ve müziğe dair bilimsel tartışmaların yapılmasında birincil kaynak olma niteliği kazandırmıştır. Hindistan’da kullanılan standart notasyon sistemi ise yalnız 20. yüzyılda mükemmelleştirilmiştir. Hint notasının geç gelişmesinde *guru-shishya* geleneğinin sıkı bir şekilde takip edilmesi esas neden olarak öne sürülmektedir. Zira bu öğretim yönteminde öğrenciden müziği ezberlemesi beklenmiştir.

Bu araştırmada ortaya çıkan bir diğer bulgu ise dünya çapında kabul gören çizgili porte sistemine (*staff notation*) karşın, Hindistan’da müzik öğretiminin, öğreniminin ve bestelemenin bugün bile kendilerine ait notasyonla gerçekleştirildiğidir. Belki de sırf harfler ve işaretlere dayalı nota yazımı için bir parça beyaz kâğıt yeterli olabilir. Geleneksel Hint müzik notasyonu grafiksel olmayıp temel olarak müzikal eserlerin veya parçaların ezberlenmesine ve aktarılmasına yardımcı olmak için seslere isimler verildiği *mnemonic* bir karakter taşıdığını ileri sürer. Nota adları, çalgı sesleri ve davul vuruşları içeren anımsatıcılar, süsleme ve nüansları simgeleyen belirli tonlamalarla aktarılır.

Evrensel porte sisteminin farklı “mimarisi”, Hint müziğini sunmak açısından pek uygun olmamıştır. Nota, tonalite, ritmik döngüler ve süsleme gibi temel kavramlar açısından porte notasyonu Hint klasik müziği için ideal bir çözüm değildir.

Diğer taraftan, Hint müziğini erişilebilir hâle getiren çizgili sistemin Hindistan’da çok fazla rağbet görmese bile eşit aralıklı tampere sistemi üzerine inşa edilen Batı müziğinden büyük ölçüde etkilendiği gerçeği de yadsınamaz. Burada porteli notasyon kullanımının asla gerekmeden müziği çarpıttığını söylemek yerinde olacaktır. Evrensel işaretlemelerle aktarılan sesler yanlış olmakla birlikte müziğin özgünlüğünü yitirme gibi olumsuzluğa yol açabilir. Burada anahtar uygulaması en önemli sorunların başında gelmektedir. Batı sisteminde müzik, tonalitesi gereği belirli bir anahtara bağlıdır. Hint müziğinde böyle bir şey söz konusu olamaz. Anahtar kavramı bir kişisel tercih meselesidir. Diğer yanlış yapılan çıkarım eşit tampere uyarlamasıdır ki bu da Hint müziği ile taban tabana zıt bir olaydır.

Hint müziğinin uluslararasılaştırılmasına yönelik görüşler bugün müzik dünyasında sıkça tartışılan konular arasında yer almaya devam etmektedir. Birçoğları tamamını standart notasyona çevirmek, başkaları ise Bhatkhande notasyonunda Latin temelli alfabe kullanılmasını önerirler. Bir kez daha vurgulamak

gerekirse Hindistan'da notasyon müzik öğreniminin sadece ilk aşamalarında uygulanır. Neticede bir müzisyen olmanın nihai amacı daha çok hayal gücünü kullanarak anında doğaçlama yapabilmektir. Bu üslup sanatçıya sınırsız ifade özgürlüğü sağlayarak sadece icra değil, aynı zamanda bir bestecilik yeteneği kazandırmaktadır.

Son olarak, standart bir notalama sisteminin Hint müzik sanatını bir düzen ve disipline oturttuğu açıktır. Eskiden geleneksel müzik eğitimi bir tekrarlama ve ezberleme pratiği üzerinden yürütüldüğünden meşk usulü yetiştirilen bir öğrenci müziği dinleyerek öğrenebiliyordu. Bu nedenle eğitim almak isteyen birisi, sadece hocasının gönlünü almaktan ötürü yanında uzun yıllar geçirmek zorundaydı. Kendi kapris ve hayallerine göre eğitim veren hocalar, bestelerini şahsi varlık olarak görüyor, yazılı şeklini sadece güvendikleri ve sevdikleri öğrencilerine değil, kendi çocuklarına bile anlatmaz, daha çok önünde oturarak bire bir sözlü öğretmeyi tercih ederlerdi. Dolayısıyla, bestelere kolayca erişilemediği bir ortamda öğrenci dinlediği müzik parçasını kaydetmek için sırf hafızasına güvenebilirdi.

O dönemdeki yazı dizgesi ve yayıncılığın bugünkü seviyede gelişmediği ise bir başka tartışma konusudur. Paluskar ve Bhatkhande tarafından geliştirilen notalama sistemleri müzik yaratıcılığını elverişli bir hâle getirerek bestelerin tek bir sistem içerisinde toplanmasını ve kaydedilmesini, kitleler tarafından erişilebilir olmasını sağlamakla birlikte, müzik kurumlarının açılması öğrencilere akademik ortamda aldıkları eğitimin devamında kendi alanlarında uzmanlaşma imkânı kazandırdı. Müzik eğitiminde notalamanın rolü çok önemlidir. Bir öğretmenin kusursuz nota bilgisi, doğru öğretmenin yollarından biridir. Ayrıca ister Batı isterse Doğu'daki müzik kültüründe nota okuma pratiği öğrenci için çok önemli bir egzersiz olarak kabul edilmektedir.

Yazarlık Katkısı

Bu araştırmanın tamamı tek yazar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Etik Kurul Onay Bilgileri

Bu araştırmanın verileri doküman incelemesine dayalı olarak toplanmıştır. Dolayısıyla çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

KAYNAKÇA

- Alison, A. (Ed.); Nettl, B.; Ruth M.; James, P. ve Rice T. (2000). South Asia the Indian Subcontinent. *The Garland Encyclopedia of World Music*. United Kingdom: Taylor & Francis.
- Divekar, H. ve Tribhuwan, R. (2001). *Rudra Veena: An Ancient String Musical Instrument*. New Delhi: Discovery Publishing House.
- Eismont, P. ve Konstantinova, N. (2015). Language, Music, & Computing. *First International Workshop, LMAC 2015*. April 20-22. Revised Selected Papers, St. Petersburg. Russia: Springer Publication.
- Kumar, R. (2003). *Essays on Indian Music*. New Delhi: Discovery Publishing House.
- Manoharan, P. (2008). Towards Fusion: New Trends in Hindustani Sitar Music in Malaysia. *Wacana Seni Journal of Arts Discours*, 0(7), 24-25.
- Misra, C.; Chakraborty, T.; Anupam, B. ve Bhattacharya B. (2016). Swaralipi: A Framework for Transcribing & Rendering Indic Music Sheet, Second International Conference on Technology for Music Notation & Representation, Union of International Associations, Brussels, Belgium.
- Morozova, T. (2004) *Indiyskaya Notopis i Spesifika eye Primeneniya k Traditsionnym Muzykalnym Formam. Iskustvo Vostoka. Khudozhestvennaya Forma i Traditsiya*. St. Petersburg, Russia.
- Morozova, T. (2006). *Notopisnoe Naslediye Indii. Znakovaya Svyazi Vremen*. Russia: IKAR.
- Morris, R. (2011). Tana Varnam-S: An Entry into Rāga Delineation in Carnatic Music. *Analytical Approaches to World Music*, 1(1), 1-27.
- Nayar, S. (1989). *Bhatkhande's Contribution to Music: A Historical Perspective*. India: Popular Prakashan Pub.
- Norman, K. (1979). Sāmavedic Chant by Wayne Howard (Book Review). *Modern Asian Studies*, 13(3), 524; Wayne Howard (1977), *Samavedic Chant*, Yale University Press.
- Ramakrishna, L. (2003). *Musical Heritage of India*. India: Shubhi Publication.
- Thakur, P. (2010). *Indian Music Masters of Our Times*. India: Pradeep Thakur & Sons Pub.
- Vedabala, S. (2021). *Sitar Music: The Dynamics of Structure and its Playing Techniques*. New Delhi. India: Wizard Publisher.
- Zon, B. (2017). *Music & Orientalism in the British Empire, 1780s-1940s: Portrayal of the East*. United Kingdom: Routledge.
- <https://chandrakantha.com/music-and-dance/i-class-music/n-indian-notation/> adresinden 22.10.2021 tarihinde erişildi.